

MANGAN, Mn: [Ar] 3d⁵4s²

Mn(VII): [Ar]

Mn(VI): [Ar] 3d¹

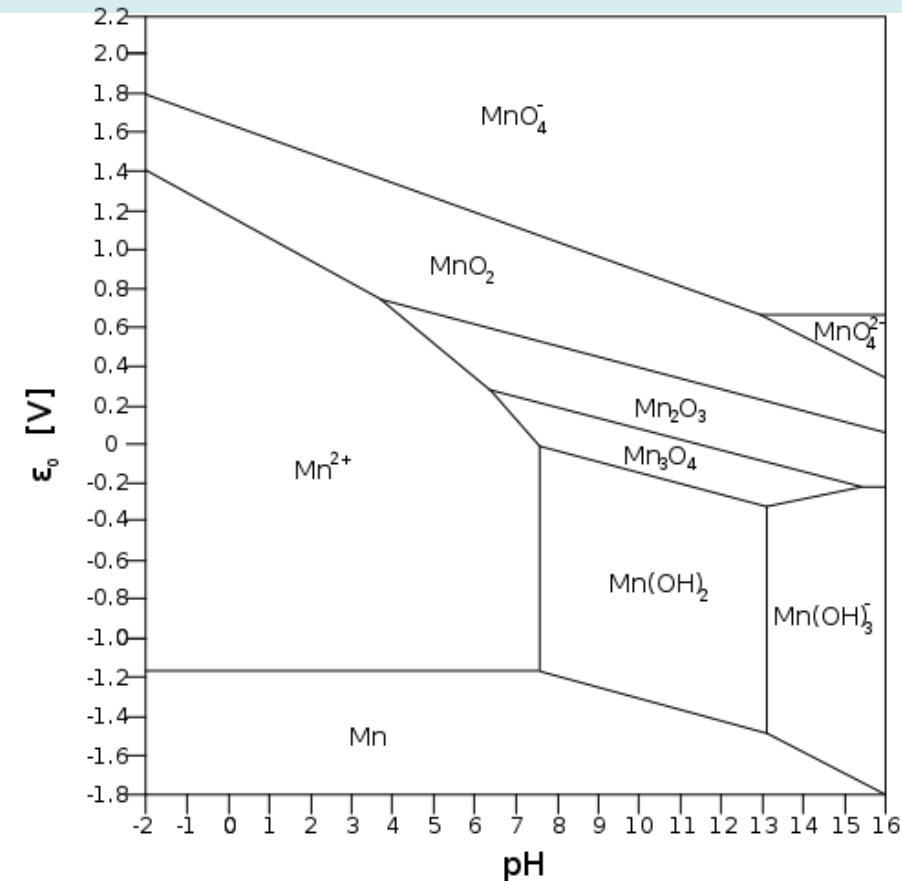
Mn(V): [Ar] 3d²

Mn(IV): [Ar] 3d³

Mn(III): [Ar] 3d⁴

Mn(II): [Ar]3d⁵

Tipična oksidacijska stanja u vodenim otopinama +II, +IV (samo kao manganov dioksid) i +VII (kao permanganat); +VI (manganat) samo u jako lužnatim otopinama, a +III često u kompleksnim spojevima (ali rijetko u vodenim otopinama – samo u kompleksima s jako velikom konstantom nastajanja, npr. s kelatirajućim ligandima ligandima, inače disproportionira na Mn²⁺ i MnO₂)

Mangan(VII)

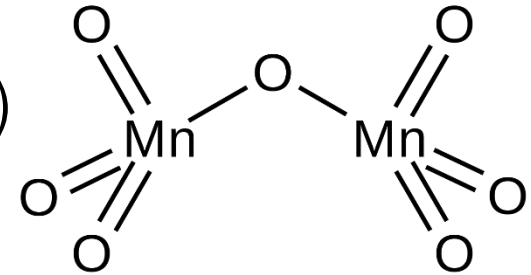
permanganatni anion – MnO_4^-

- Intenzivno obojan (ljubičasto), jak oksidans.
- u jako kiselj otolini razrijeđene otoline permanganata daju permangansku kiselinu (HMnO_4) koja pri većim se pri većim koncentracijama kondenzira u anhidrid – manganov(VII) oksid

- Mn_2O_7 – tamnocrvena uljasta eksplozivan tekućina (talište pri 6°C – jedini poznati oksid metala koji je tekućina pri sobnoj temperaturi), iznimno jak oksidans, u smjesi s reducensima (npr oranskim tvarima) dolazi do spontanog zapaljenja, molekulske strukture ekvivalentne bikromatu.

– zagrijavanjem se raspada na manganob dioksid i kisik (smjesu alotropâ)

- Daljnjim zakiseljavanjem (razrijeđenih) otolina manganske kiseline nastaje zelene otoline manganilnog(VII) kationa

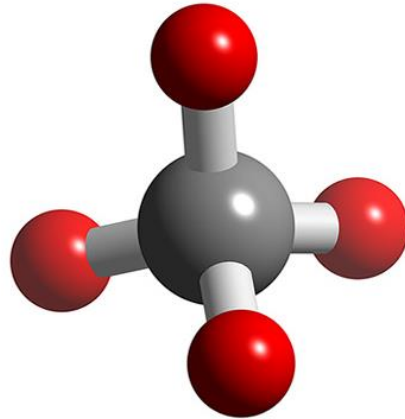
(Kada se Mn_2O_7 pripravlja dokapavanjem konc. H_2SO_4 na kruti KMnO_4 dobiveni dimanganov heptorksid izgleda zelen – prekriven slojem otoline $[\text{MnO}_3]^+[\text{HSO}_4]^-$ u H_2SO_4

Mangan(VI)

manganatni anion- MnO_4^{2-}

Nastaje jakim zaluživanjem otopine permanganata (uz prisutstvo i najslabijeg reducensa – nečistoće na površini stakla ili prašina iz zraka su često dovoljne)

– nestabilan u slabo kiselom → disproporcionira:

Mangan(V)

hipomanganatni anion – MnO_4^{3-}

U slabo kiseloj i slabo lužnatoj otopini disproporcionira:

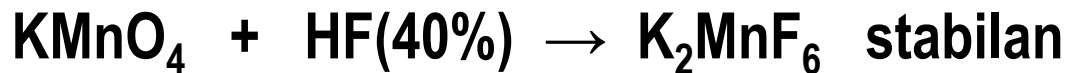
Mangan(IV)

snažni oksidansi

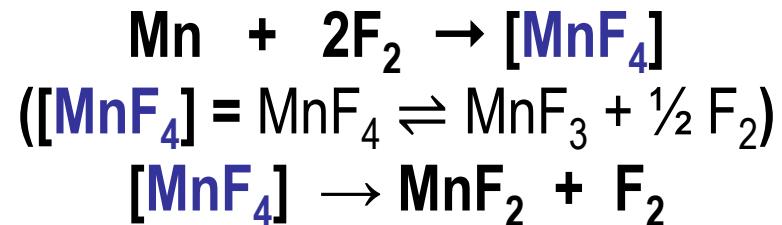
Jedini bitan predstavnik MnO_2 – otapa se u lužinama i u kiselinama uz zagrijavanje;
struktura $\rightarrow$ tip rutila

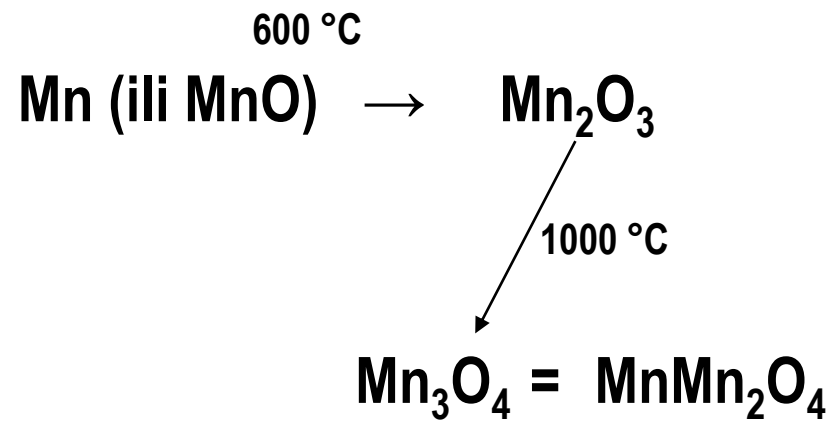
Postoje i rijetki kompleksi

Ostali spojevi ekstremno nestabilni:

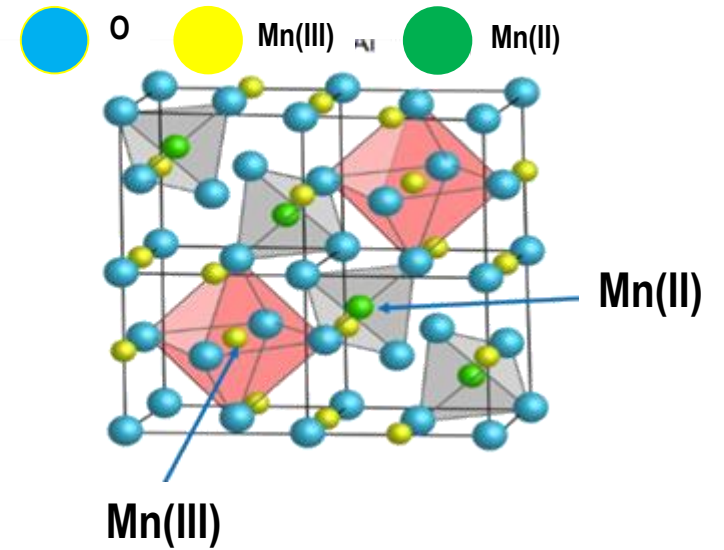
Mangan(III)

Kompleksni spojevi: s F^- , $\text{C}_2\text{O}_4^{2-}$, acac^- , CN^-

$[\text{Mn}(\text{CN})_6]^{3-}$ niskospinski, stabilan $\rightarrow$ pravilan oktaedar

Mangan(II)

Soli mangana(II) **tamnoružičaste** ili bezbojne

MX_2 X = F, Cl, Br, I

MnO + $\text{H}^+(\text{aq}) \rightarrow$ tamnoružičasta otopina $[\text{Mn}(\text{H}_2\text{O})_6]^{2+}$

Kompleksni spojevi: K.B. = 4, 6, 7, 8

$[\text{MnCl}_3(\text{H}_2\text{O})_3]^-$, *cis*- $[\text{Mn}(\text{NCS-N})_2(\text{bpy})_2]$

$\text{K}_4[\text{Mn}(\text{CN})_6] \cdot 3\text{H}_2\text{O}$

ŽELJEZO, Fe: [Ar] 3d⁶4s²

Fe(VI): [Ar] 3d²

Fe(V): [Ar] 3d³

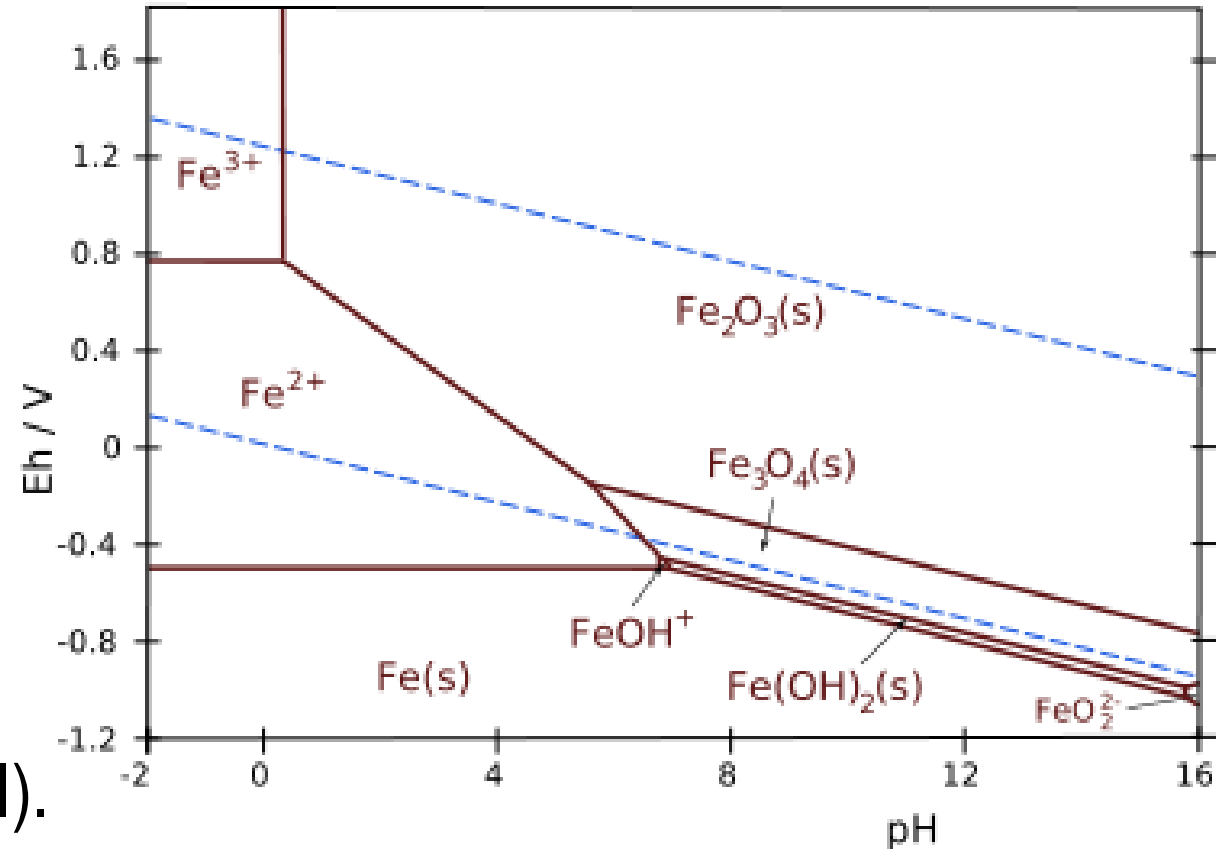
Fe(IV): [Ar] 3d⁴

Fe(III): [Ar] 3d⁵

Fe(II): [Ar] 3d⁶

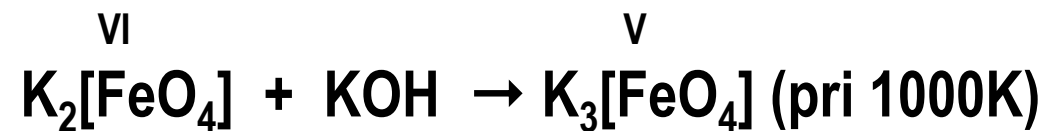
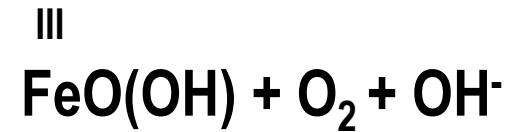
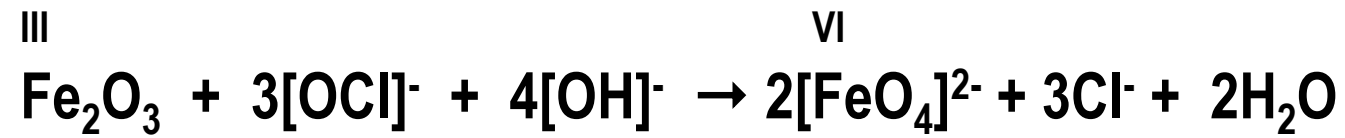
Tipična oksidacijska stanja +II i +III. Spojevi željeza(II) blagi reducenci – na zraku često oksidiraju u spojeve željeza(III) (pogotovo u lužnatim otopinama). Željezo(III) po kiselobaznom ponašanju donekle slično aluminiju.

U jako lužnatim otopinama može se oksidirati (jakim oksidansima, npr. hipokloritom) u ferat(VI).

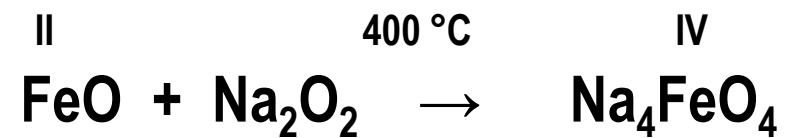

Željezo(VI), (V) i (IV)

rijedak primjer Fe(V) soli

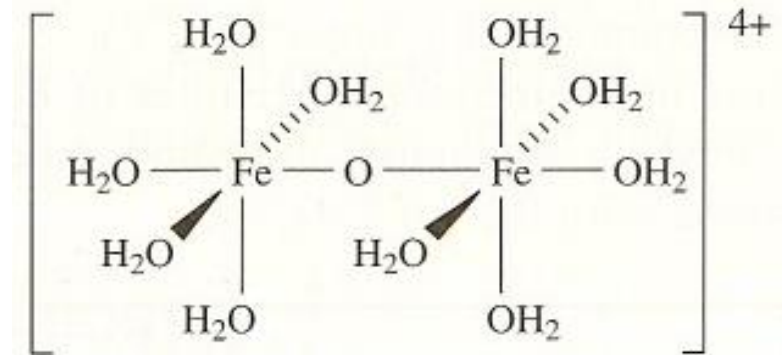
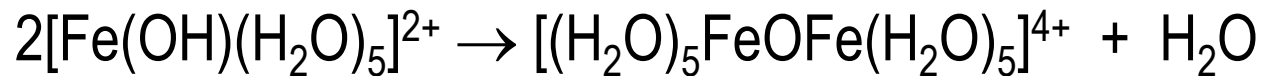
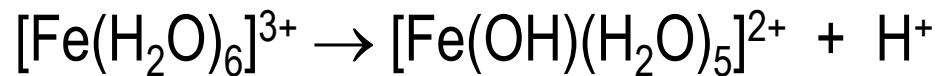
Željezo(III)

stabilan: uz odgovarajući reducens do Fe(II)

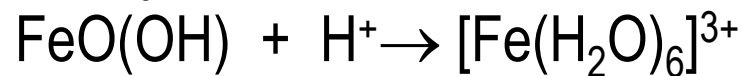
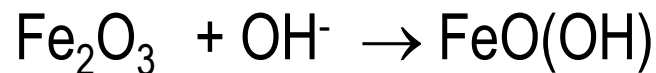
Velik broj soli na pr. $\text{Fe}(\text{ClO}_4)_3 \cdot 10\text{H}_2\text{O}$, $\text{Fe}(\text{NO}_3)_3 \cdot 9\text{H}_2\text{O}$ (ili $6\text{H}_2\text{O}$), ...

U vodenoj otopini Fe(III) soli $\rightarrow$ hidroliza : pri $\text{pH} < 1$ prisutan $[\text{Fe}(\text{H}_2\text{O})_6]^{3+}$

pri $\text{pH} > 1$ deprotonacija i kondenzacija

Fe_2O_3 (odnosno $\text{FeO}(\text{OH})$) je amfoteran – otapa se i u (jako) lužnatim uvjetima

Poznata su sva četiri halogenida željeza(III), FeX_3

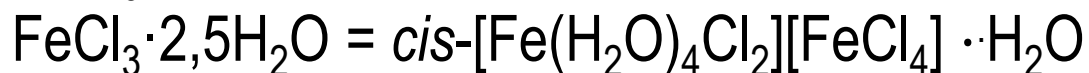
FeF_3 – bezbojna supstancija građena od FeF_6 oktaedara

FeCl_3 i FeBr_3 → smeđecrvene supstancije → slojevita struktura

} Tetraedri FeX_4

U plinovitoj fazi dimeri: Fe_2X_6

Nastaju izravnom reakcijom elemenata. Jake Lewisove kiseline (Friedel-Crafts). U vodi daju kisele otopine (kisele $[\text{Fe}(\text{H}_2\text{O})_6]^{3+}$) iz kojih kristaliziraju kao hidrati (u kojima nije nužno sačuvan hidratizirani kation $[\text{Fe}(\text{H}_2\text{O})_6]^{3+}$; npr, klorid ima 4 hidratne forme:

Kompleksi željeza(III)

Velikom većinom oktaedarski (rijetki, u pravilu s halogenidnim ligandima, tetraedarski)

Kompleksni halogenidi:

Tetraedarski: FeF_4^- , FeCl_4^- i FeBr_4^- i oktaedarski FeF_6^{3-} i FeCl_6^{3-} te mješoviti tipa $[\text{FeX}_5(\text{H}_2\text{O})]^{2-}$ (X = F, Cl)

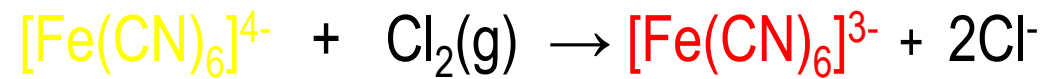
Svi halogenidni kompleksi su visokospinski. S pseudohalogenidima nastaju slični kompleksi – tetraedarski (npr. $[\text{Fe}(\text{SCN})_4]^-$) i češće oktaedarski koji mogu biti i visokospinski – npr. heksacijanoferatni(III) ion → $[\text{Fe}(\text{CN})_6]^{3-}$

S pseudohalogenidima također nastaju i mješoviti kompleksi, npr. pentaakva(tiocijanato-*N*)željezov(III) kation (intenzivno crven – tiocijanat kao indikator za željezo(III)) ili pentacijano(nitrozil-*N*)feratni(III) anion (nitroprusid, od kasnih 1920-ih lijek za hipertenziju – i danas jedan od najjeftinijih lijekova za snižavanje krvnog tlaka).

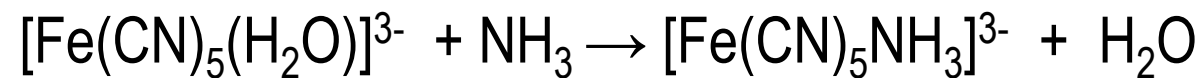
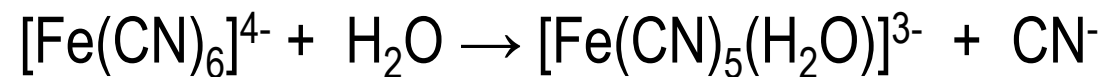
Heksacijanoferatni(III) ion

ne nastaje dodatkom cijanida u otopinu željezovih(III) soli ($[\text{Fe}(\text{H}_2\text{O})_6]^{3+}$ dosta jaka kiselina, cijanid jaka baza – nastaju $\text{Fe}_2\text{O}_3 \cdot n\text{H}_2\text{O}$ i cijanovodik).

Ali heksacijanoferat(II) se može dobiti ($[\text{Fe}(\text{H}_2\text{O})_6]^{2+}$ puno slabija kiselina) [tvornički se dobija kao kalcijeva sol uvođenjem cijanovodika u otopinu željezova(II) klorida i kalcijeva hidroksida i onda prevodi u $\text{K}_4[\text{Fe}(\text{CN})_6]$ – ‘žuta krvna sol’]. Heksacijanoferat (III) dobija se onda oksidacijom heksacijanoferata(II) klorom (taloži kao $\text{K}_3[\text{Fe}(\text{CN})_6]$ – ‘crvena krvna sol’].

heksacijanoferat(II) je reaktivniji – lakše se zamjenjuje cijanid drugim ligandima (npr. H_2O , NH_3 , CO , NO) bilo izravno bilo neizravno (preko pentacijanoakvaferata kao međuprodukta)

...

Berlinsko modrilo

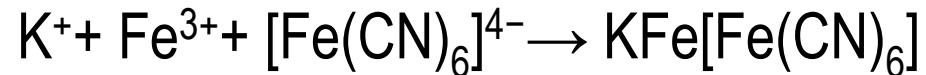
Mješoviti željezov(II) željezov(III) cijanid (tj. željezov(III) heksacijanoferrat(II))

Tamno plava netopljiva krutina, prvi puta pripravljena 1706. i od tada korištena kao pigment.

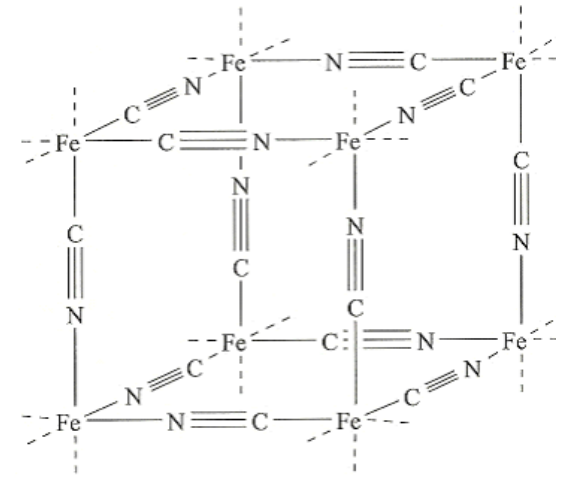
Najlakše se pripravlja dodatkom Fe^{3+} u otopinu kalijeva heksacijanoferata(II)

Ukoliko je kalijev heksacijanoferrat(II) u suvišku nastaje koloidno 'topljivo berlinsko modrilo'

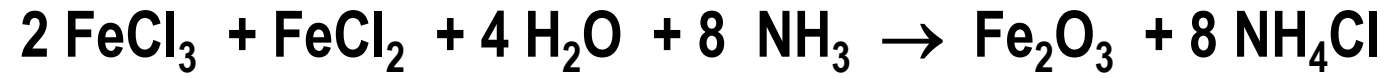
(također nastaje i dodatkom Fe^{2+} u otopinu heksacijanoferata(III))

U oba slučaja kristalna struktura je kubična s atomima željeza premištenima cijanidnim mostovima ($\text{Fe}(\text{II})\text{--C--N--Fe}(\text{III})$) i molekulama otapala (u slučaju $\text{KFe}^{\text{III}}[\text{Fe}^{\text{II}}(\text{CN})_6]$ i ionima kalija) u šuplinama.

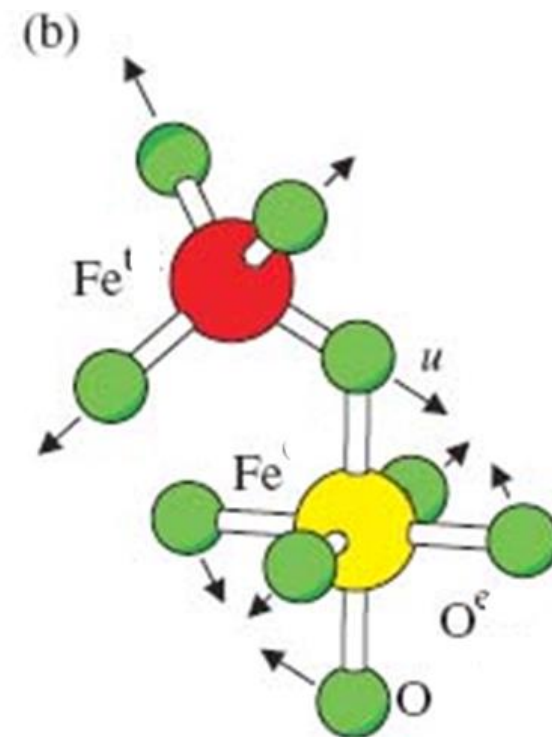
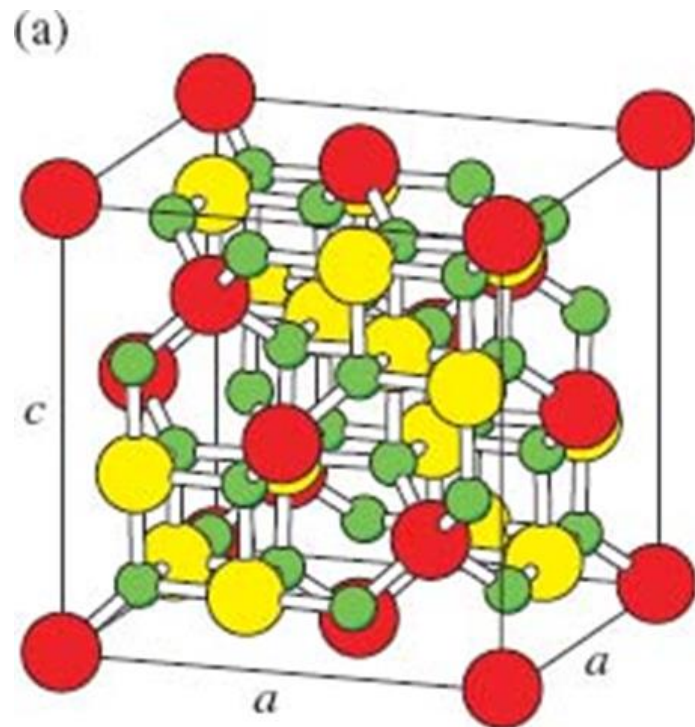

Katsushika Hokusai, *Veliki val kod Kanagawe* (ksilografija c. 1830.) – sve nijanse plave postignute su berlinskim modrilom

Magnetit – železov(II/III) oksid

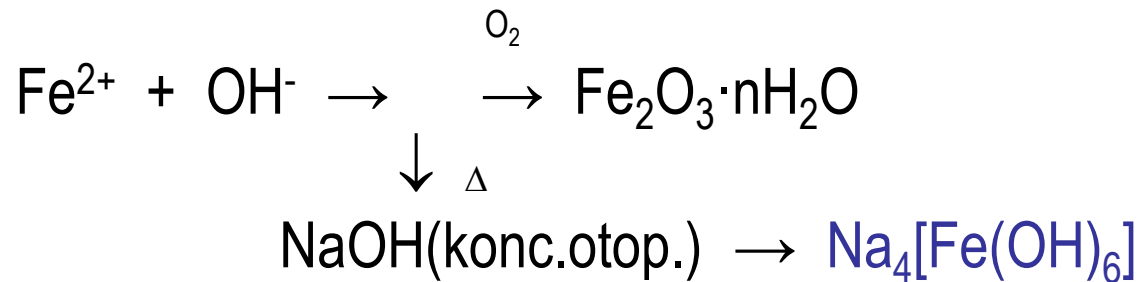

↓ 1670 K

Željezo(II)

U vodenim otopinama lako oksidira u željezo(III) (pogotovo u neutralnim i lužnatim gdje taloži željezov(III) oksid hidroksid i/li oksid hidrat. U jako koncentriranim lužinama može postojati kao heksahidroksoferat(II)

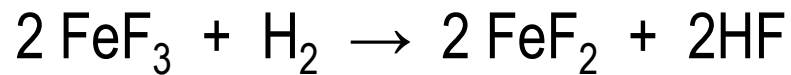
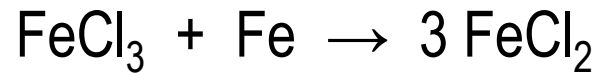
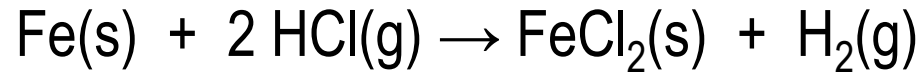

Nastaje otapanjem elementarnog željeza u kiselinama – soli kristaliziraju kao hidrati (npr. zelena galica, $\text{FeSO}_4 \cdot 7 \text{H}_2\text{O} = [\text{Fe}(\text{OH}_2)_6] \text{SO}_4 \cdot \text{H}_2\text{O}$)

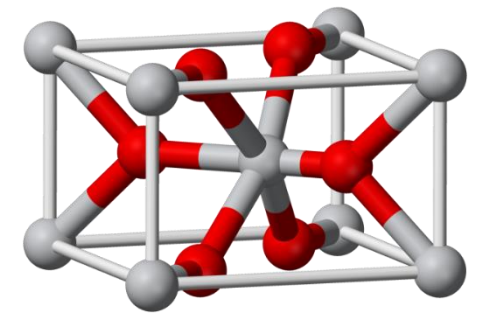
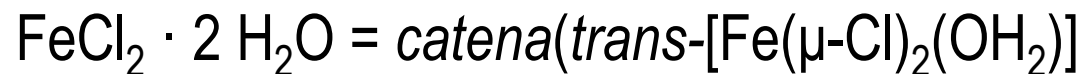
[Zelena galica i donekle Mohrova sol ($(\text{NH}_4)_2\text{Fe}(\text{SO}_4)_2 \cdot 6\text{H}_2\text{O} = (\text{NH}_4)_2 [\text{Fe}(\text{H}_2\text{O})_6] (\text{SO}_4)_2$) su glavni izvori željeza (II) u laboratorijskim i industrijskim uporabama. Rabe se kao jeftini reducensi (npr. za redukciju kroma(VI) u cementu), u dodatcima prehrani, proizvodnji bojila (galna tinta)...]

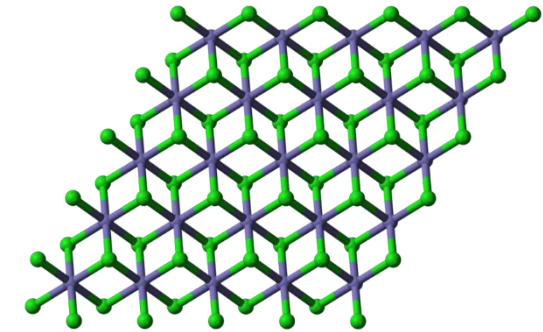
Bezvodni halohenidi – uglavnom se dobijaju redukcijom željezovih(III) halogenida ili reakcijom s plinovitim halogenovodicima (ne iz elemenata - halogeni prejaki oksidansi, oksidiraju željezo do Fe(III))

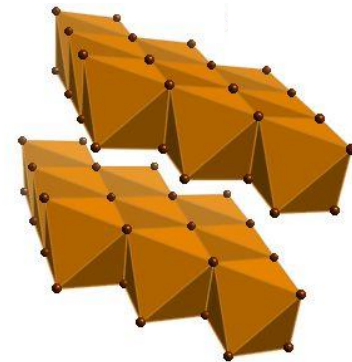
Lewisove kiseline (slabije od Fe(III) analogona), (slabije) kiselih vodenih otopina, kristaliziraju kao hidrati (u pravilu tetrahidrati, iako se mogu drugim načinima pripremiti i drugačiji hidrati).

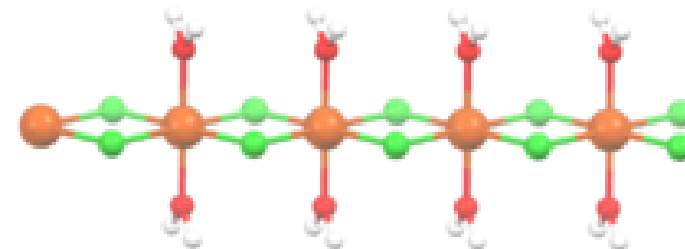
FeF₂

FeCl₂

FeBr₂

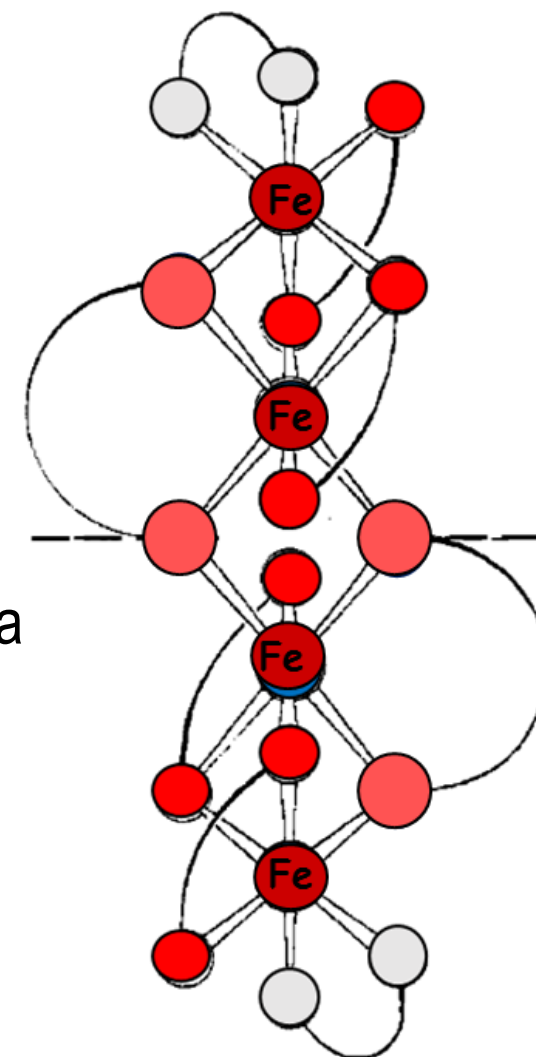
FeCl₂ · 2 H₂O

Kompleksi željeza(II)

Slično Fe(III): najčešće oktaedarski, s halogenidima i nekim pseudohalogenidima tetraedarski: $[\text{Fe}(\text{CN})_6]^{4-}$, FeCl_4^{2-} , $[\text{Fe}(\text{SCN})_4]^{2-}$ ...

$\text{Fe}(\text{acac})_2$ – po stehiometriji 4 atoma kisika na jedan atom željeza, ali Fe(II) preferira oktaedarsku koordinaciju: Lewisova kiselina (lako veže dodatne (neutralne) ligande) i stvara adukte tipa $\text{Fe}(\text{acac})_2(\text{L})_2$. Ukoliko nema drugih potencijalnih liganada u smjesi, oligomerizira – nastaje tetramerni $[\text{Fe}(\text{acac})_2]_4$: dva liganda su terminalni (vežu se samo na jedan atom Fe) ostali premošćuju dva atoma željeza bilo s jednim (4 liganda) bilo s oba kisikova atoma (dva liganda).

[općenito vrijedi za većinu diketonata (općenito, spojeva s bidentatnim monoanionskim ligandima) spojeva prve prijelazne serije u oksidacijskom stanju +II, u prvom redu Mn(II), Co(II), i Ni(II) – svi lako vežu Lewisove baze čime postižu oktaedarsku koordinaciju, a u nedostatku drugih baza oligomeriziraju (za razliku od Fe, u pravilu u trimere).]

$[\text{Fe}(\text{acac})_2]_4$